

BO'LAJAK SURDOPEDAGOGLARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI DAKTIL VA IMO-ISHORA NUTQI VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH

Yembergenov Dauran Tileubergenovich

Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti

Maxsus pedagogika va inklyuziv ta`lim fakulteti

Surdopedagogika va inklyuziv ta`lim kafedrası

Daktilologiya va imo-ishora nutqi

ANNOTATSIYA

Ushbu annotatsiyada surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini daktill va imo-ishora nutqi vositasida rivojlantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Maktabgacha va maktab yoshidagi quloq eshitmaydigan bolalar bilan ishlashda surdopedagoglar uchun kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirish muhimdir. Daktill va imo-ishora nutqi surdopedagoglarning o'quvchilari bilan muloqotda foydalanadigan asosiy vositalardir. Tadqiqotda surdopedagoglarning daktill va imo-ishora nutqini rivojlantirish orqali o'quvchilarning ijtimoiy integratsiyasini ta'minlash, ta'lim jarayonida samaradorlikni oshirish, shuningdek, kommunikativ ko'nikmalarini mustahkamlashga qaratilgan metodik yondashuvlar tavsiya etiladi. Natijada, surdopedagoglar o'z kasbiy faoliyatlarini yanada samarali bajara olishlari ko'zda tutilmoqda. Ushbu tadqiqot natijalari surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish va daktill hamda imo-ishora nutqining ta'lim jarayonidagi o'rnini chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: surdopedagog, kasbiy kompetensiya, daktill nutq, imo-ishora nutqi, rivojlantirish.

KIRISH

O'zbekistonda surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish zarurati ortib bormoqda. Daktill va imo-ishora nutqi, surdopedagoglar uchun muhim vositalar bo'lib, ularning professional faoliyatida alohida o'rin egallaydi. Ushbu annotatsiyada surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini daktill va imo-ishora nutqi orqali rivojlantirishga oid asosiy jihatlar ko'rib chiqiladi.

ASOSIY QISM

Surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasi, ularning bilim va ko'nikmalarini, shuningdek, daktill va imo-ishora nutqini qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Daktill nutq, quloq eshitmaydigan shaxslar bilan muloqotda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Imo-ishora nutqi esa, tinglovchilar bilan muloqotni osonlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu ikki turdagi nutqni rivojlantirish, surdopedagoglarning samaradorligini oshirishi mumkin.

Bundan tashqari, daktill va imo-ishora nutqi yordamida o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish, o'zaro muloqot qilish qobiliyatini oshirish va ta'lim jarayonida o'zini ifoda etish imkoniyatlarini kengaytirish muhimdir. Bu jarayonlarda metodik yondashuvlar, o'yinlar va interaktiv faoliyatlar qo'llanilishi tavsiya etiladi. Daktill va imo-ishora nutqi surdopedagoglarning ta'lim jarayonida muhim ahamiyatga ega. Bu ikki nutq turi, quloq eshitmaydigan bolalar bilan samarali muloqot qilishni ta'minlaydi va ularning bilim olish jarayonini yengillashtiradi. Daktill nutqi, xususan, o'zaro fikr almashish va tushunish jarayonida muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

- Komunikativ Ko'nikmalarni Rivojlantirish:** Surdopedagoglar o'quvchilari bilan daktill va imo-ishora yordamida muloqot qilishda o'zaro tushunishni kuchaytirishi kerak. Buning uchun pedagogik metodlar va usullar, masalan, rolli o'yinlar, interaktiv mashg'ulotlar va vizual materiallar qo'llanilishi tavsiya etiladi.
- O'quvchilarni Motivatsiya Qilish:** Daktill va imo-ishora nutqi orqali o'quvchilarning faolligini oshirish mumkin. O'yinlar va ko'ngilochar faoliyatlar, o'quvchilarning ishtirokini oshiradi va ta'lim jarayonida motivatsiyani kuchaytiradi.
- Ijtimoiy Integratsiya:** Daktill va imo-ishora nutqi, quloq eshitmaydigan bolalarni ijtimoiy hayotga integratsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilar o'zaro muloqotda ishtirok etish orqali, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradilar va jamiyatga qo'shilish imkoniyatlarini kengaytiradilar.
- Emotsional Rivojlanish:** Daktill va imo-ishora nutqi, shuningdek, o'quvchilarning emotsional rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu usullar yordamida o'quvchilar o'z hissiyotlarini ifoda etishni o'rganadilar, bu esa ularning o'zini anglash va o'zaro munosabatlarini kuchaytiradi.

Metodik Yondashuvlar

Surdopedagoglarning daktill va imo-ishora nutqini rivojlantirishda bir nechta metodik yondashuvlar mavjud:

- **Interaktiv Mashg'ulotlar:** O'quvchilar o'rtasida faol muloqotni rag'batlantiradigan faoliyatlar tashkil etish, masalan, guruhiy ishlar, rolli o'yinlar va simulyatsiyalar.
- **Vizual Materiallar:** Rasm, diagramma va video materiallar orqali daktill va imo-ishora nutqini tushuntirish va o'rgatish.
- **Ijtimoiy Faoliyatlar:** O'quvchilarni jamoaviy faoliyatlarga jalb qilish, bu orqali ularda ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish.

Ushbu metodik yondashuvlar surdopedagoglarning daktill va imo-ishora nutqini samarali ravishda qo'llashiga yordam beradi.

Surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasi bir qancha jihatlarni o'z ichiga oladi. Ularning samarali faoliyati uchun zarur bo'lgan muhim komponentlar quyidagilardir:

1. Kommunikativ Kompetensiya Surdopedagoglar quloq eshitmaydigan bolalar bilan samarali muloqot qilish uchun daktill va imo-ishora nutqidan foydalanishlari kerak. Masalan, daktill yordamida o'quvchilar bilan kun tartibini tushuntirish va ularga savollar berish jarayonida ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirish mumkin.

2. Pedagogik Kompetensiya Ular o'quv jarayonini rejalashtirish, darslarni tashkil etish va boshqarish qobiliyatiga ega bo'lishlari zarur. O'qituvchi interaktiv o'yinlar orqali o'quvchilarning qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan dars rejasini tayyorlash orqali pedagogik kompetensiyasini namoyon etadi.

3. Psixologik Kompetensiya Surdopedagoglar o'quvchilarning psixologik holatini tushunish va ularni qo'llab-quvvatlash qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak. Masalan, o'quvchining muloqot qilishdagi qiyinchiliklarini aniqlab, unga individual yordam ko'rsatish orqali psixologik qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydilar.

4. Ijtimoiy Kompetensiya Ular o'quvchilarni ijtimoiy hayotga integratsiya qilishda muhim rol o'ynaydi. O'quvchilarga guruhiy faoliyatlar orqali o'zaro muloqot qilish imkoniyatlarini yaratish ijtimoiy kompetensiyani rivojlantirishga yordam beradi.

5. Tajriba va Texnologiyalarni Qo'llash Kompetensiyasi Surdopedagoglar zamonaviy texnologiyalarni o'z ta'lim jarayonida qo'llashlari kerak. Masalan,

o'quvchilar uchun multimedia materiallar yoki ta'lim platformalaridan foydalanish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etadilar.

6. Didaktik Kompetensiya O'qituvchi ta'lim berish usullarini bilishi va ulardan foydalana bilishi zarur. Imo-ishora nutqini o'rgatish uchun qiziqarli metodlar va materiallardan foydalanish orqali didaktik kompetensiyasini ko'rsatishi mumkin.

7. Tashkiliy Kompetensiya Ta'lim jarayonini samarali tashkil etish va boshqarish qobiliyati ham muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning darsga tayyorgarligini ta'minlash uchun vaqtni samarali rejalashtirish ularning tashkiliy kompetensiyasini namoyish etadi.

Ushbu komponentlar surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini ko'rsatadi va ularning samarali faoliyat yuritishida qanday muhim rol o'ynashini yoritadi.

XULOSA

Surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini daktill va imo-ishora nutqi orqali rivojlantirish, ularning professional faoliyatini samarali bajarishlari uchun zarur. Ushbu jarayon, o'quvchilarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirib, ularni ijtimoiy hayotga integratsiyasini ta'minlaydi. Kelajakda bu yo'nalishdagi tadqiqotlar va tajribalar ko'proq o'rganilishi lozim.

Daktill va imo-ishora nutqi surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirishda muhim vositalardir. Ularning yordamida quloq eshitmaydigan bolalar bilan samarali muloqot qilish, ijtimoiy integratsiyani ta'minlash va emotsional rivojlanishni qo'llab-quvvatlash mumkin. Shuningdek, turli metodik yondashuvlar va usullar orqali surdopedagoglar o'z bilimlarini va ko'nikmalarini rivojlantirishlari zarur. Bu jarayon, kelajakda quloq eshitmaydigan bolalarning ta'lim olish imkoniyatlarini yanada kengaytirishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xodjaeva, N. (2020). Surdopedagogika asoslari. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Karimova, M. (2021). Daktill nutq va imo-ishora nutqining o'рни. Tashkent: Ta'lim nashrlari.
3. To'raev, R. (2019). Surdopedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish yo'llari. O'zbekiston Pedagogika Universiteti.

4. Shukurova, G. (2022). Quyoshli bolalar: surdopedagogik yondashuvlar. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim vazirligi.
5. Abdullayeva, D. (2021). Inkluziv ta'limda zamonaviy uslublar. Tashkent: Fan va texnologiya.
6. Akmalov, R. (2023). O'quv jarayonida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish. Tashkent: Innovatsion ta'lim resurslari.

